
SILVA MEŽNARIĆ

ČOVJEK ORGANIZACIJE ILI RUTINIZACIJA KRIZE

(V. VAJT: ČOVEK ORGANIZACIJE,
PROSVETA, BEOGRAD, 1967)

*Voleo sam oca i majku, ali oca malo
više
Prilično mi se svidaju stvari onakve
kakve su
Nikada se mnogo ne brinem ni zbog
čega
Ne marim mnogo za knjige ni za
muziku
Volim svoju ženu i decu
Ne puštam ih da mi smetaju u radu
za kompaniju¹⁾)*

Kada bismo jednom svodili račune o doprinosima suvremenoj nauci o društву, američkoj sociologiji neizostavno bi trebalo priznati visok stupanj inventivnosti u iznalaženju naziva konotativnog značenja shodnih pojavama — stvarnim ili izvedenim. Jedan od takvih je i »scapegoating«, čije je značenje slijedeće: »fokusiranje agresije na određenom pojedincu ili subgrupi unutar grupe, kada grupi prijeti vanjska opasnost.²⁾ Čini nam se da je knjiga W. H. Whytea dobrim dijelom primjer dobroćudnog scapegoatinga, traženja krivca tamo gdje on nije ili barem ima dobar alibi.

Međutim, dignitet razmišljanja o raskladenosti Novog svijeta Whyteu se nikako ne može poreći, a budući da se ne radi samo o Novom svijetu već o fenomenu koji će biti ili jest svojina ljudske zajednice, ovo djelo zасlužuje našu pažnju. Da budemo načisto, bitni propusti Whytovе vivisekcije organizacijske histerije Novog svijeta jesu ti, što Whyte ne polazi od određenog analitičkog koncepta (kao Fromm ili Mills) s namje-

¹⁾ Prema Whyteu, kredo prosječnog američkog izvršnika.

²⁾ Kretch i drugi, Individual in Society, NY 1962 str. 453.

rom da ga u istrazi verificira, a otud proizlazi i drugi propust — sav se gnev izlio na »korporacijsko«, »organizacijsko« biće, bez ijednog promena — izvinjavam se na stereotipu — šireg društvenog konteksta. Ukratko, jedan supraindividualan entitet-organizacija, kriv je za konflikt dviju etika, za konflikt koji dovodi do prijetvornih (»ekspedientnog«) konformizma kao prevladavajućeg načina življenja u američkom društvu.

To ne znači da Whyte nema definisanih polazišta. Naprotiv, ona su strukturirana i eksplicitna, a sažeti se mogu u slijedećem: Amerikanci su narod koji još »javno« kaska za protestantskom etikom, »crnčenje«, »štednja« i »konkurenčna borba« još su uvijek ex offo srž američkog sna. Amerikanci, po tradiciji, »prednjače u javnom obožavanju individualizma«. »Mada posebni genije — i neuspjeh — Amerikanaca leži u saradnji, oni više nego drugi govore o ličnoj nezavisnosti i slobodi.« (De Toqueville).

»Surove činjenice organizacijskog života« tj. prisak grupa, skupnost, anonimnost, potiskivanje i onemogućavanje individualne inicijative i stvaralaštva — u svom eufemiziranom, prerađenom i racionaliziranom izdanju čine novu, »društvenu etiku«. Ona nije ništa drugo do racionaliziranih zahtjevi organizacije za odanošću; ona je, u stvari, puka adoracija organizacije. Njenom se topлом okrilju utječe čovjek organizacije bježeći od sve nametljivijeg propadanja »američkog sna«.

Tri su glavne stavke te etike: nepokolebljiva vjera u grupu kao izvor stvaralaštva, vjera u »pripadnost« kao osnovnu potrebu pojedinca i vjera u svemoć nauke pri iznalaženju optimalne mjere pripadnosti (naučni svijet Amerike, sudeći prema Whyteu, svijestan je plahovite vododjelnice između »konformizma« i »pripadništva«).

U čemu je, dakle, sukob? U sistemu vrijednosti, smatra Whyte. Stari recepti protestantske etike, koje organizacijski čovjek postojano i sve više preko korporacijskih žreca propovijeda, jednostavno ne idu ukorak s načinom grupnog življjenja kojim je primoran živjeti.

Slijedu korisnih fikcija raznovrsnih HOMINESA (*homo oeconomicusa*, fabera i sl.) pridružio se dakle i čovjek organizacije. Anatomske osobine su mu slijedeće: napustio je djedovinu spiritualno i fizički, te krenuo putevima (ili možda konformnim bespućima) organizacijskog života. »Dirinči«, »pomamno juri« godinama. »Pronaći ćete ga, kaže Whyte, »u korporacijama, laboratorijima, skupštinama, zadužbinama, crkvama. On ne samo da radi za Organizaciju, on joj i pripada«. On čezne za skupnošću »Od svih oblika obesnog samouništavanja, primetio je jednom Englez A. A. Bauman, nijedan nije patetičniji nego onaj u kojem ljudska jedinka zahteva da se prema njoj, u bitnim životnim odnosima, postupa ne kao prema jedinku, već kao prema članu

organizacije». On »voli oca i majku, ali oca malo više...«. On je svijestan svoje ambivalentne pozicije, svoje marginalnosti, ali njega »ne zbujuju zla organizacijskog života, već sama dobrotvornost tog života. On je zatočen u bratstvu. Njegovoj borbi nedoraste vid junaštva, zato što njegova oblast za manevriranje izgleda tako mala,³⁾ a hvatanje u klopu tako zemaljsko, no usprkos svemu to je isto toliko žestoka borba koliko i svaka druga koju su njegovi prethodnici ikada morali da vode«.

Whyte naglašava da se čovjek organizacije mora boriti protiv organizacije, ali ne na samouništavajući način. Jer, osuditi paušalno Organizaciju, znači samo uvećavati njenu mističnost. Organizaciju je, smatra Whyte, stvorio čovjek, i on je u stanju i da je *izmijeni*. Greška nije, naime, »u organizaciji samoj, već u našem obožavanju organizacije«. Ona se nalazi u našem uzaludnom traganju za nekom utopijskom ravnotežom, koja bi bila užasna kada bi do nje ikad zbilja došlo; ona se nalazi u plitkoumnom poricanju postojanja sukoba između pojedinca i društva«.

Pa gdje je »rješenje«? »Rješenja nema« — kaže Whyte. No on ne bi bio dosljedan sebi, kada ipak ne bi vizirao izlaz. »Svakako da je moguće da se na osnovu sadašnjeg iskustva *korisno* preduzmu neki koraci, i ja bih želeo da neke od njih preporučim. Međutim, za njih je potrebna *suštinska promena*⁴⁾ orientacije, i ako ona izostane sve će se vesti na prazne reči«.

»Suštinska promena orientacije« — zar isključivo orientacije?⁵⁾ Koje su Whytovе propozicije za izmjenu iznijet čemo nakon što razmotrimo neke od činjenica pomoću kojih Whyte vrši defolijaciju Organizacije.

Whyte prati čovjeka organizacije⁶⁾ od ishodišta, tj. tipično američkog koledža u kojem je sve sračunato na reprodukciju »pokoljenja birokrata«, preko ulaska u organizaciju, rada u organizaciji, »modela« čovjeka organizacije u litera-

— o —

³⁾ Teško je i opet jednom prijeći preko pribježišta Marxove misli: »Ovo pravo, nesmetano se koristiti slučajnošću unutar izvjesnih uvjeta, nazivalo se dosad ličnom slobodom.« (Rani radovi, Naprijed 1967, str. 424).

⁴⁾ kurziv moj.

⁵⁾ »Pretvaranje ličnih moći (odnosa) u predmetne moći pomoći podjele rada, ne može se ponovo ukinuti na taj način, da sebi izbijemo iz glave opću predodžbu o tome, nego samo tako da individue sebi opet podrede ove stvarne sile i ukinu podjelu rada.« (Rani radovi, Naprijed 1967, str.425).

⁶⁾ Dozvolivši sebi neskromnost procjene »opće predodžbe« Novog svijeta kod nas, usudujem se ustvrditi da je ta predodžba osnovana upravo na bitnim crtama protestantske etike — »zemlja nemogućih mogućnosti«, »poduzetništvo«, »individualna sloboda« i sl. biseri naših vanjskopolitičkih kolumnista, npr. Ova bi knjiga ispunila svoju funkciju, ako bi te predodžbe uneškliko izmjenila.

turi i na filmu, do čovjeka organizacije »u pa-pućama«, kod kuće, tačnije u nekom od rezer-vata suburbije.

Za Whytea, američki student je prije svega kon-zervativan, što se najjasnije vidi u njegovom stavu prema politici. Njega malo šta može po-krenuti iz »nepokretnog središta«. On nije nali-jevo, ali ni nadesno. Zadovoljan je zato što ima malo toga, tvrdi Whyte, čime bi mogao biti ne-zadovoljan. »Društvo za njega nije iščašeno, te ako se on povinuje, ne čini to iz straha. Neće da se buni protiv status quo, jer mu se ovaj stvar-no dopada, a njegovi stariji, moglo bi se dodati, ne predlažu ništa smelije novo *radi* čega bi se trebalo buniti.«

Zanimljivo je koje su, prema Whyteu, reperku-sije takve atmosfere na visoko školstvo u Novom svijetu — u pogledu interesa studenata i struk-ture nastavnih programa. »Interes za tehniku je ogroman« — tvrdi Whyte. »Pošto nisu u zavadi s društvom, oni više vole da odlože razmatranje ciljeva i da se umjesto toga, usredrede na sred-stva.« Taj »pokret ka tehnicu« Whyte naziva vokacionalizmom. Međutim, sve više maha do-bija jedan pokret suprotna predznaka, pokret za širim, humanističkim obrazovanjem studenata.

Ne samo profesori, već i korporacije sve više na-glašavaju važnost osnovnog obrazovanja. Mali su izgledi, prema Whyteu, da temeljitije studiranje humanističkih nauka prodre na američke škole koje obučavaju »pokoljenje birokrata«. Moguć-nosti za prođor su slijedeće: ili da studenti u završnim godinama slušaju tečajeve iz nekih oblasti, ili da u slučaju većeg otpora, humanističke nauke mimikrijom uđu u nastavne programe. »Ko bi se usudio da grdi humanističke nauke ako bi one bile prikazane kao »Trgovački uticaji u renesansu«, »Tržišni obrasci u preindu-strijskoj Engleskoj« ili »Tehnike opštenja u eli-zabetinskoj drami«?

Ipak, u posljednje vrijeme ima znakova da neke tehničke škole, kao npr. renomirani MIT (Massachusetts Institute of Technology), »obnav-ljaju svoje programe da bi studentima dali neku predstavu o tome šta se za posljednjih 3.000 godina zbivalo u vanjskom svetu«.

Whyte ne govori podrobniye o pravim klicama »antiintelektualizma« kojeg on uglavnom izjed-načava s »antihumanističkim« stavom u obrazo-vanju. Kada bi povika o »nedostatku inženjera« i bila opravdana, krivci se ne traže na pravom mjestu. Naime, studenti ne preferiraju tehniči humanističke nauke, već upravljačke. »Ako je manje inženjera, jedan jak razlog je to što više mladih hoće da postane neko ko šefuje inže-njerima.«

Budući upravljači zemlje, tvrdi Whyte, bit će, prema sadašnjem stanju visokog školstva, proiz-vod »najstrože antiintelektualne obuke u zemlji«.

Teško je ne složiti se s Whyteom da bit problema nije u pritisku koji dolazi od biznisa, već u samom stavu »akademičara«, koji su, uopćeno govoreći servilni. Naime, u sukobu moći biznis — akademija, potonja bi nesumnjivo mogla uživati više prednosti. Jer »poslovni čovek se lakše od svakog drugog da obmanuti spoljnim sjajem skolastike; pa dok za vlastite najmljene intelektualce može izgubiti poštovanje usled stalnog opšteta s njima, predstavljanje kakvog nepatvorenog posetioca s velikoškolskog kruga kao profesora pričinjavaće mu gotovo detinjsko zadovoljstvo. Čak i doktor filozofije najsirovija duha kadar je da u poslovnom svetu izazove poštu koja mu se nikad ne ukazuje na školskom krugu.«

Kada prođe »pipe — line« uobličavanja (pripravnički staž), mladi izvršnik strukturira svoj izvršnički svjetonazor po slijedećim pravilima:

- »dani porodajnih muka su minuli«; sve je otkriveno, stvari se samo moraju poboljšati, a među ljudima treba održavati ravnotežu;
- »nepravovernost može da bude opasna po Organizaciju; nekonvencionalne ideje treba potpomagati, ali samo u vrlo trijeznim granicama;
- »ideje potječu od skupine a ne od pojedinca«
- »stvaralačko rukovođenje je pomoćna služba«.

Za utvrđivanje posjedovanja kvaliteta koje odgovaraju postavljenom svjetonazoru Organizacija imaju nepogrešivi i do u detalje razrađeni instrumentarij: testove ličnosti.

Sa stajališta bitnog problema čovjeka organizacije — nemogućnost komuniciranja sa samim sobom i svojom okolinom u uvjetima komunikacijskog perfekcionizma⁷⁾ — najupečatljiviji su Whyteovi opisi »naučnika organizacije« i »čovjeka organizacije kod kuće«.

Budući da nad savršeno organiziranim američkim naukom lebdi anđeo čuvare scientizma, osnovna pravila naučnog rada su slijedeća:

- naučni rad ima zadatak da se bavi primjenom ranije dâtih ideja
- rad se odvija u grupi a ne pojedinačno
- odanost organizaciji je isto toliko važna kao i naučno mišljenje
- uhodana istraživačka grupa je »dragocjenija od ljudi sjajnih sposobnosti, jer je čovjek vrlo sjajnih sposobnosti verovatno rušilački raspoložen.«

⁷⁾ »Luther je svakako pobijedio ropstvo iz pobožnosti, jer je na njegovo mjesto stavio ropstvo iz uvjerenja. On je ismio vjeru u autoritet jer je restaurirao autoritet vjere. On je popove pretvorio u laike, jer je laike pretvorio u popove. On je čovjeka oslobođio vanjske religioznosti, jer je religioznost učinio njegovom unutrašnjošću. On je tijelo oslobođio lanaca, jer je lancima okovao srce. Marx, Kritika Hegelove filozofije prava. Rani radovi, Naprijed 1967, str. 99.

Kako se ta pravila provode u praksi?

U američku nauku ulaze se godišnje (podaci iz 1955) 4 milijarde dolara, a od toga je manje od 4% namijenjeno fundamentalnim istraživanjima. Većina sredstava odlazi na tzv. primjenjenu nauku.

U američkoj nauci radi otprilike 600.000 ljudi, od toga je samostalnih istraživača samo oko 5.000.

»U sadašnjoj orgiji samočestitanja na američkom tehničkom napretku, pozdravlja se upravo rastuća kolektivizacija istraživanja«. Za Amerikance, tvrdi Whyte, nauka je poznavanje načina, a ne saznavanje uzroka.

Vrhunska tehnička dostignuća (Bombu) američka nauka zahvaljuje timskom radu »ogromnih korporacija i tehničara«. Pri tom se obično ne spominje, kaže Whyte, da je to dostignuće povezano s onim, što je »jedan nastran starac sede kose radio pre četrdeset godina u svojoj radnoj sobi«.

Cjelokupna djelatnost Organizacije na polju nauke iscrpljuje se u težnji da se nauka podvrgne organizacijskim pravilima igre. Od 4 milijarde dolara namijenjenih nauci, 1,6 milijardi je koncentrirano u velikim korporacijama koje nikad dosad nisu toliko investirale u naučni rad. Međutim, prema Whyteu »ako korporacije produže da ubličuju naučnike onako kako to sada čine, potpuno je mogućno da, konačno, taj golemi aparat stvarno uspori brzinu vršenja osnovnih otkrića, koja su mu hrana«. Ovdje Whyte postavlja jedno »neotesano pitanje«: vrijedi li štogod naučni rad i naučni radnici u korporacijama?«

Na osnovu jednog istraživanja Whyte postavlja tvrdnju da je naučni radnik korporacije anoniman, a njegov rad, prema procjeni mjerodavnijih agencija (NASA) i univerziteta ne čini nikakav znatniji doprinos američkoj nauci. Nagore je u toj procjeni prošla kemijska industrija, koja daleko više od svih ostalih ulaze u naučni rad.

Zaključak je, dakle, slijedeći: budući da industrijia troši manje vremena na fundamentalna istraživanja nego univerziteti, normalno je da se u nju slijeva mahom prosječni i ispodprosječni kadar, budući da najbolji ostaju na univerzitetima.

U istraživačkom radu je glavna radoznalost i vještina da se otkrije problem. To korporaciju ne zanima. Ona radoznalosti »preranim racionaliziranjem« zadaje smrtni udarac. Za dokaz koliko je neophodno potpmaganje »dokone radoznalost« Whyte navodi primjer General Electrica i Bellovih laboratorija. »Od svih korporacijskih istraživačkih skupina, ove dve su baš one koje veruju u dokonu radoznalost«. One već decenijama privlače najbolje ljude iz nauke, plaćaju njihove ideje, a da to ne ide na uštrb visoke profitne stope.

Organizacija, tvrdi Whyte, nikako ne može shvatiti da je naučenjak sušta suprotnost čovjeku organizacije. Prvorazredan naučenjak mora biti vjeran svome radu. Za njega je Organizacija samo sredstvo da dođe do naučnih rezultata. Prema tome, on se ne može podvrći bitnoj dimenziji organizacijskog etosa — pripadništvu. Zato je talent neprihvatljiv za organizaciju. Prevedeno na organizacijski jezik, svaki je talent »čudnovat, nastran, introvertovan, zavrnut«. Organizacija, dakle, može »prilagoditi ljude osrednjih sposobnosti da pri tom sačuva skladnost jedne skupine. No ne može prilagoditi ljude sjajnih sposobnosti; njihova skladnost delo je samo njihove slobode«.

Iz tužaljki nad korporacijskom naukom proizlazi da je nauka koja se njeguje na univerzitetima sasvim drugačije prirode. Međutim, stanje je gotovo jednak tužno. Univerzitetska, akademска nauka se birokratizira.

Izgledalo je da će univerziteti za razliku od korporacija najviše pažnje posvetiti fundamentalnim istraživanjima, i na taj način uspostaviti izvjesnu ravnotežu u američkoj nauci. Međutim, već spomenut podatak da svega 4 — 5% ukupnih sredstava za nauku odlazi na fundamentalna istraživanja svjedoči da ni na univerzitetima takva istraživanja nisu iznad primijenjenih. Uzrok tome nije teško otkriti. Glavni financijer nauke na univerzitetima je vlada preko svojih agencija (NASA i Ured za pomorska istraživanja). Univerziteti su objeručke prihvatali izdajnost vlade, uz cijenu odricanja nadzora nad pravcem istraživanja. »Ton daje vlada; odbori koji su joj odgovorni odreduju probleme do tančina, predaju posao na dalju nadležnost i postavljaju personal. Univerziteti pružaju radne uslove i neophodne domaćinske usluge. Univerzitetski naučnici još uvek obavljaju najveći deo istraživanja, ali mnogi od njih se sve više zaklinju na vernost istraživačkom centru, nekoj vrsti akademske ustanove koja toplotu i svjetlost dobiva od univerziteta, a uputstva s nekog drugog mesta«.

Budući da je primijenjeno istraživanje nužno usmjereno na suradnju, najprirodnija je posljedica da timski rad potiskuje individualni. Prema tome, ni akademija više nije rezervat za stvaralaštvo.

Antiindividualisti u nauci uporno nastoje objasniti historiju cjelokupne pa i moderne nauke kroz »timski rad«. Po njima, svako individualno otkriće bilo je čista slučajnost i sreća. Osim toga, za antiindividualistu sve je već otkriveno, ili za one rafiniranije, došli smo dотле да »znamo što još trebamo otkriti«. Takva uvjerenja nisu nova, kaže Whyte. Otkad postoji nauka, prosječni njeni žreci uvjerali su ljudski genij da još treba samo mali korak do potpunog saznanja. No takvi nikad nisu bili u pravu. »I hvala bogu što nisu. Inače bi previše grozno bilo prihvati

ono što podrazumevaju njihove reči — jer tada, s konačnim znanjem, s nestankom svake tajne i izazova, kakva bi potpuna, prazna gnjavaža bio naš svet«.

Opis života tih istih naučenjaka i izvršnika organizacija u posebnim rezervatima suburbije ostavlja nas u nedoumici.

Pretpostavimo li da su Whyteove opservacije dobrim dijelom lišene lične jednadžbe te da je stoga opis suburbanskog rezervata vjerodostojan, moramo se upitati što će spriječiti budućnost da nas toliko ne porobi?

Izvršnici i naučenjaci čine najmobilniji dio američkog društva. U svom radnom životopisu oni bilježe mnoge promjene boravišta. Zahvaljujući toj pokretljivosti, američka kultura postaje sve više nacionalna, a donedavno vrlo različite sredine postaju sve sličnije. Pečat im daju ljudi korporacija, koji na istovjetan način uređuju svoj mali svijet. Sve te »naučenjačke«, »izvršničke« suburbije diljem zemlje vrlo slične.⁸⁾ Razlažući jedan takav »tipičan slučaj«, Park Forest nedaleko Chicaga, Whyte dolazi do zanimljivih rezultata.

Grad kao socijalna zajednica predstavlja model »komunističkog društva«. Sve institucije, tipične za koncepciju »mjesne zajednice« potpuno su neformalno, tj. stvarno slobodnom asocijacijom zainteresiranih stvorene. Postoji »banka« za čuvanje djece i staraca, sve skuplje stvari (strojevi, posude i sl.) zajedničko su vlasništvo, postoji neformalna kontrola uređenja naselja itd. Učešće na sastancima je nešto opalo otkad se grad držveno konstituirao (osim zborova birača koji su i dalje dobro posjećeni). Međutim, učešće je još uvijek vrlo visoko. Evo šta je jedne večeri Whyte zapazio u gradskom družvenom domu: »Svakoga minuta, počevši od sedam časova pre podne pa do deset časova uveče, neka organizacija se negde sastaje. Gledajući kroz velike prozore jedne društvene zgrade, ja sam jedne, tipične noći video sledeće: na prvom spratu, pokus crvenog hora; sastanak skauta (koji su čekali na kvorum da bi se dogovorili o izletu za slijedeću nedelju); debatnu grupu za svetsku politiku (koja je diskutovala o razlozima ratovanja; druga debatna grupa trebalo je da se sastane jedne druge večeri da bi raspravljala o američkoj spoljnoj politici); prizemlje: sastanak školskog odbora za osnivanje jedne nove organizacije (Klub muškaraca — protestanata); sastanak kluba za negu porodice (gledali su slajdove o pravilima bezbednosti za decu)«.

⁸⁾ Analizirajući horizontalnu i vertikalnu mobilnost u SAD Whyte izvodi hipotezu i daje objašnjenje zašto se inače u svemu sukladna američka izvršnička, menadžerska elita ne uspijeva nameinuti kao vladajuća klasa. »Pripadajući Organizaciji, oni kontinuitet ne načele u ideologiji, već u razvijanju svojih stručnih tehniki.« Menedžer se nikad ne pita CUI BONO već samo-kako?

Park Forest je besklasan. U njemu nema čak ni segregacije, mješoviti brakovi se toleriraju. Dobrosusjedski odnosi, međusobna tolerancija, neistrčavanje sa standardom (sve su kuće na isti način opremljene, a između automobila postoje sasvim sputilne razlike). Grad ima jednu od najboljih, najprogresivnijih gimnazija u SAD. Osnov nastavnog programa joj je — umijeće prilagodavanja.

»Bez obzira na to kakvu nam budućnost predgrađa nagoveštava, ona će pokazati da bar imamo mogućnosti da biramo«. Čovjek organizacije je, tvrdi Whyte, uz pomoć mudrosti i predviđanja »u stanju da odvrati budućnost od dehumanizovanog kolektiva koji nas u mislima toliko progoni. Možda to neće uraditi. Međutim, on to može«.

U zaključku Whyte podiže optužnicu protiv Organizacije, sa slijedećim navodima: ona je preuranjena, varljiva, samoubilačka, staticka i izlišna.

Koje su dakle Whyteove propozicije za promjenu orijentacije društva?

Budući da se sada ponaša onako kako je naveđeno u optužnici, Organizacija bi morala promjeniti ponašanje. A to znači: ustoličiti individualnu kako joj pristoji, sagledati ciljeve postojanja Organizacije i njima prilagoditi vještina u radu, voditi računa o vječitom sukobu pojedinca i Organizacije, osigurati joj organizacijsku fleksibilnost i prestati se prilagodavati »lažnom idealu srednje klase« — normalnosti pod bilo koju cijenu.

I na kraju — bilješka o piscu, navedena u njujorškom izdanju knjige: »Mr Whyte je rođen u West Chesteru Pennsylvania. Školovan je u Princetonu (klasa 39) i u US Marine Corps u Guadalcanalu«.

